Veterinärbrist eller bristande arbetssituation?

– En studie över svenska veterinärers arbetssituation och psykiska välbefinnande

Det senaste året har det larmats om brist på legitimerade veterinärer. Samtidigt visar studier att veterinärer på många håll har hög arbetsbelastning och upplever mycket stress i arbetet. Felicia Hogrell har, med sitt examensarbete*, undersökt hur kliniskt verksamma veterinärer ser på sin arbetssituation och på sitt psykiska välbefinnande, vilket sammanfattas i denna artikel. Förhoppningen är att studien ska bidra till en ökad medvetenhet och kunskap kring yrkesgruppens arbetssituation och arbetsrelaterade psykiska hälsa.

Författare: Felicia Hogrell, *snart leg veterinär*
Johan Lindsjö, *leg veterinär vid Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, SLU*
Helena Röcklinsberg, *docent i etik vid Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, SLU*

Enligt Försäkringskassans socialförsäkringsrapport (2020) har veterinärer hög sjukfrånvaro vilket även gäller för psykiatriska diagnoser. Högst är den för stressrelaterad psykisk ohälsa. Med detta som bakgrund genomfördes ett examensarbete under hösten 2020 genom en webbenkät riktad till kliniskt verksamma veterinärer. Enkäten innefattade 13 frågor kring hur respondenten upplever sin arbetssituation och sitt psykiska välbefinnande. För frågor om psykiskt välbefinnande användes WHO-5, vilket är en validerad mätmetod för självskattning av psykiskt välbefinnande (Folkhälsomyndigheten 2016). Enkäten skickades med e-post till Sveriges Veterinärförbunds medlemmar, lades upp på Distriktsveterinärernas medarbetarwebb, spreds på Veterinärmagazinets webbplats samt i Facebook-grupper vars medlemmar uteslutande består av veterinärer. Webbenkäten var öppen i 19 dagar och besvarades fullständigt av 503 veterinärer.

Drygt hälften av de svarande uppgav att de främst arbetar inom smådjurspraktik (53 procent, n = 268) följt av blandad praktik (21 procent, n = 107), hästpraktik (13 procent, n = 67), stordjurspraktik i fält (9 procent, n = 45), annat (2 procent, n = 10) och produktionsdjurspraktik (1 procent, n = 6). På grund av den låga svarsfrekvensen presenteras inte resultaten från de två minsta grupperna. Då det inte var möjligt att nå ut till Sveriges samtliga kliniskt verksamma veterinärer på ett likvärdigt sätt, går det inte att dra slutsatsen att studiens resultat är representativt för gruppen som helhet. Förhoppningen är att enkäten trots detta kan ge en fingervisning av hur kliniskt verksamma veterinärer upplever sin arbetsmiljö och sitt psykiska välbefinnande.

Övertid

Resultatet visar att en anmärkningsvärt hög andel av respondenterna uppgav att de ofta arbetar övertid (Figur 1). Att tre fjärdedelar av veterinärerna i studien arbetar övertid en genomsnittlig vecka bedöms som ett tecken på en hög arbetsbelastning inom gruppen som helhet. Rutinmässigt övertidsarbete kan ge negativa konsekvenser för individen då det höjer risken för att drabbas av en arbetsskada eller sjukdom. Enligt studiens resultat arbetar veterinärer betydligt mer övertid än genomsnittet i Sverige. Statistik från Statistikmyndigheten SCB (2020) visar att 20,5 procent av de anställda i Sverige arbetar övertid. Av dessa arbetar 15,3 procent övertid med ersättning och 5,2 procent övertid utan ersättning. Detta betyder att det är nära fyra gånger vanligare med övertidsarbete bland veterinärerna i denna studie än för genomsnittet i Sverige.

Upplevd psykisk hälsa

På frågan hur respondenterna upplever att deras psykiska hälsa påverkas av arbetssituationen svarade en oroväckande hög andel av veterinärerna inom blandad praktik samt smådjurspraktik ”negativt” (55 respektive 64 procent) (Figur 2). Bland dem som arbetar med hästpraktik eller stordjurpraktik i fält uppgav en mindre andel att arbetssituationen påverkar dem negativt (28 respektive 29 procent). Anmärkningsvärt är att veterinärer inom

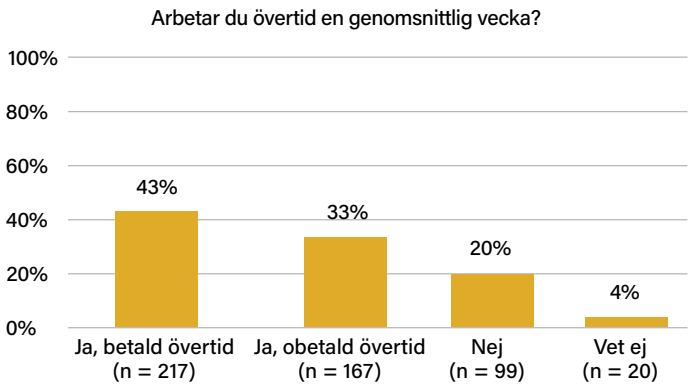

Figur 1. Resultat på frågan om respondenten arbetar övertid en genomsnittlig vecka. Procenttalen motsvarar andelen respondenter som har angett respektive svarsalternativ.

smådjurspraktik både upplever att deras arbetssituation påverkar dem negativt i en högre utsträckning, samt skattar sitt psykiska välbefinnande lägre än övriga yrkesgrupper, enligt WHO-5. Vid en självskattning av studiedeltagarnas psykiska välbefinnande indikerar resultatet att veterinärer inom smådjurspraktik har ett lägre genomsnittligt psykiskt välbefinnande än den svenska befolkningen i stort. Trots detta svarade 70 procent av samtliga respondenter att de trivs bra eller mycket bra med sitt arbete.

Låg andel nöjda smådjursveterinärer

När respondenterna fick frågan om de mot bakgrund av sina arbetserfarenheter hade valt att bli veterinärer idag svarade 39 procent ”ja” (Figur 3). Den faktiska andelen kan sannolikt förväntas vara än lägre, då enkäten ej nått ut till dem som redan valt att lämna yrket. Även här utmärker sig veterinärer inom smådjurspraktik där enbart 28 procent angav svarsalternativet ”ja” på samma fråga.

Finns förbättringspotential

Enkätstudiens resultat belyser flera områden med förbättrings-potential inom veterinärers arbetssituation. Exempel på sådana är tillräcklig lön i relation till arbetsinsatsen, rimlig arbetsbelastning samt tillräcklig tid för varje patient. Undersökningen påvisar även några områden som de flesta studiedeltagarna upplever fungerar bra, såsom kontakt med djurägare samt stöd från kollegor. Sannolikt är den på många håll höga arbetsbelastning en bidragande orsak till varför veterinärer har en hög andel sjukskrivningar. Kanske lyfter studiens resultat även några av de omständigheter som medverkar till att en betydande andel smådjursveterinärer skattar sitt psykiska välbefinnande lågt.

Att öka antalet platser på veterinärprogrammet är en angelägen fråga om det råder en veterinärbrist, men det är sannolikt inte den enda lösningen på problemet. Det krävs även en arbetssituation som möjliggör att veterinärer kan, vill och orkar stanna inom yrket. Även om resultatet från denna undersökning inte kan anses beskriva situationen för samtliga av Sveriges kliniskt verksamma veterinärer, visar det på tydliga tendenser bland en betydande andel av dem. Resultatet understryker behovet av att mer ingående undersöka om en bristande arbetssituation på många håll kan vara en bidragande orsak till den eventuella veterinärbristen. •

REFERENSER

1. *Folkhälsomyndigheten. 2016. Syfte och bakgrund till frågorna i nationella folkhälsoenkäten -Hälsa på lika villkor 2004–2016. https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/f76dd969262d47a7ace1a24f73da8c09/syfte-bakgrund-fragorna-nationella-folkhalsoenkaten-2004-2016.pdf (besökt 2021-03-29).*
2. *Försäkringskassan. 2020. Sjukfrånvaro i psykiatriska diagnoser. Socialförsäkringsrapport 2020:8. https://via.tt.se/data/attachments/00860/f1613507-c579-40f0-ac7d-62a5a5b70ab5.pdf (besökt 2021-03-29).*
3. *Statistikmyndigheten SCB. 2020. Övertid och mertid 2005-2019. Statistiska meddelanden. https://www.scb.se/contentassets/a6c66d61a9c4481385ae8cf501bb5c33/am0401_2020a01_sm_am110sm2002.pdf (besökt 2021-03-29).*

** Hogrell. F. Veterinärbrist eller bristande arbetssituation?–En studie över svenska veterinärers arbetssituation och psykiska välbefinnande. Självständigt arbete 30 hp. Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Publicerad på SLU:s publiceringsplattform Epsilon: https://stud.epsilon.slu.se/*

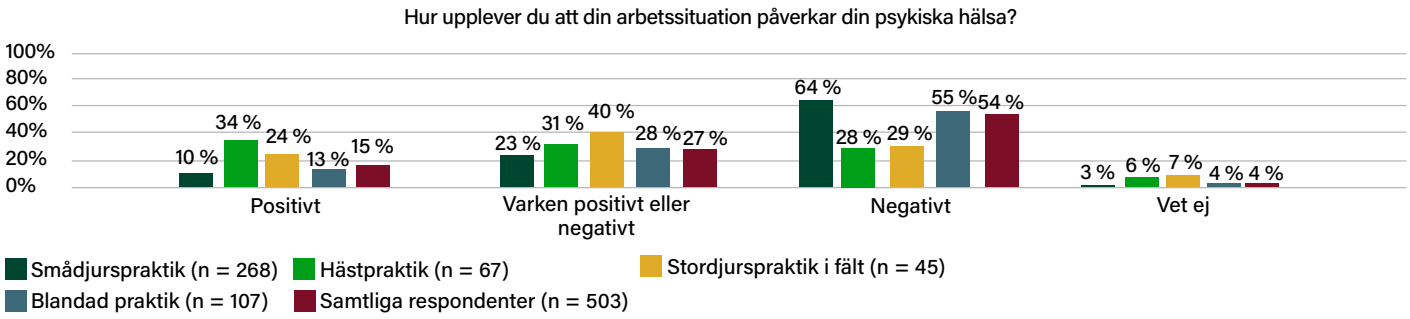

Figur 2. Resultat på frågan hur respondenten upplever att dennes arbetssituation påverkar dennes psykiska hälsa. Diagrammet visar hur respondenterna har svarat uppdelat efter var de främst arbetar samt genomsnittet för samtliga respondenter. Procenttalen motsvarar andelen respondenter från respektive yrkesgrupp som har angett aktuellt svarsalternativ.

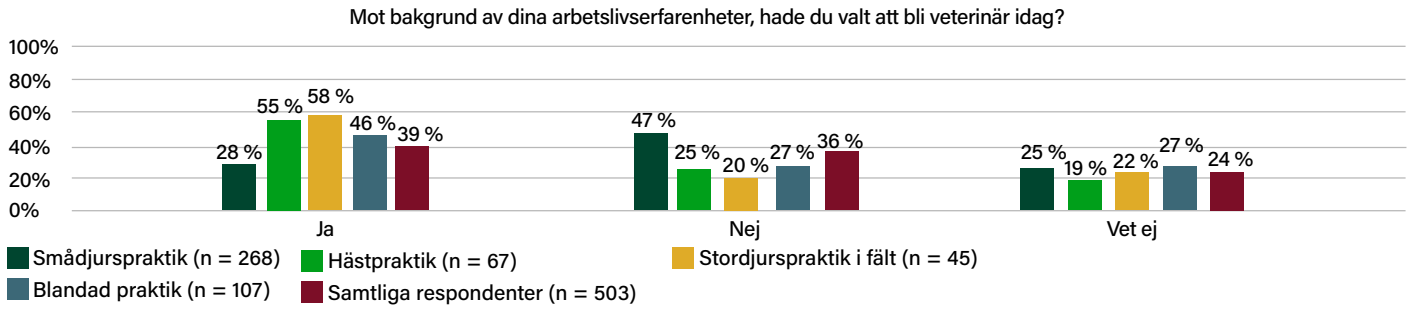

Figur 3. Resultat av frågan om respondenten mot bakgrund av sina arbetslivserfarenheter hade valt att bli veterinär idag. Diagrammet visar hur respondenterna har svarat uppdelat efter var de främst arbetar. Procenttalen motsvarar andelen respondenter från de olika yrkesgrupperna och hur de har svarat.